

SOCIODEMOGRAFICKÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VZDÁLENOST MIGRACE A JEJÍ VÝVOJ / EFFECT OF SOCIO-DEMOGRAPHICAL FACTORS ON MIGRATION DISTANCE AND ITS PROGRESS¹

Igor Ivan

Vysoká škola báňská-TU Ostrava
Hornicko geologická fakulta
Institut geoinformatiky
igor.gisak@gmail.com

Lubor Tvrďý

Vysoká škola báňská-TU Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra regionální a environmentální ekonomiky
lubor.tvrdy@vsb.cz

Recenzovali:

Abstrakt:

Cílem tohoto příspěvku je zmapovat změny v migračních vzdálenostech u obyvatelstva Moravskoslezského kraje v období 1992 až 2006 dle vybraných sociodemografických faktorů. Mezi něž patří demografické faktory (věk a pohlaví migranta) a sociální faktory (vzdělání, rodinný stav).

Klíčová slova:

migrace, vzdálenost, demografie, Moravskoslezský kraj

Keywords:

Migration, distance, demography, Moravian-Silesian Region

Úvod:

V České republice je migrace spojená se změnou místa trvalého bydliště. Migrační pohyby vyvolávají řadu významných demografických, ekonomických, sociálních a politických efektů a to jak při procesu vystěhování, tak i při procesu přistěhování a jsou citlivým indikátorem ekonomického vývoje v regionu (více např. Čermák 1993, či Drbohlav 1998).

Analýzy v tomto článku jsou prováděny pro území Moravskoslezského kraje, který patří mezi regiony, kde nastal po dlouhotrvajícím přílivu pracovní síly z celého tehdejšího Československa obrat k trendu opačnému. Dle Pavlíka (1986) bylo v období 1965 – 1970 saldo migrace v tehdeším Severomoravském kraji 23,6 tis. obyvatel. Dle Demografické ročenky krajů ČR (1991-2006) bylo v dnešním Moravskoslezském kraji v období 2001-2006 migrační saldo naopak záporné, kraj přišel v tomto období o téměř 16 000 obyvatel, což je největší ztráta ze všech krajů v ČR. Po rozsáhlé restrukturalizaci průmyslové výroby v kraji v devadesátých letech 20. století dochází k výraznému úbytku obyvatelstva způsobeného významným podílem právě migrací.

Vzdálenost migračních pohybů bývá ve většině případů studována na základě překročení hranice vyšších administrativních celků – hranice okresu (vnitrookresní, meziokresní migrace), hranice kraje (vnitrokrajská, mezikrajská migrace), ale i hranice správních obvodů ORP. V tabulce (Tabulka 1) je patrný trend, který popisuje např. Čermák (1996), kde potvrzuje trend rostoucí uzavřenosti migračních pohybů mezi obcemi uvnitř okresů. V období 1950-1954 tvořil tento typ migračních pohybů 25,9%, zatímco v roce 1994 to bylo již 46,6%. Na tento rostoucí trend mají jistě vliv suburbanizační procesy, které jsou patrné na celém území

¹ Zpracováno v rámci projektu „Změny na trhu práce a perspektivy v České republice“, který je finančně podporován Grantovou Agenturou ČR (vedený pod registračním číslem 403/05/2496).

České republiky a to nejen ve velkých aglomeracích, ale také v kategorii stotisícových měst (více v Čermák 2005).

Tabulka 1 – Struktura migrace v procentech z celku v ČR v letech 1950 – 1990 (Kupiszewski, Drbohlav, Rees, Durham, 1998)

Období	Vnitrookresní migrace	Vnitrokrajská migrace mezi okresy	Mezikrajská migrace
1950 - 1954	25,9	31,5	42,6
1955 - 1959	27,5	32,5	40,0
1961 - 1965	39,4	27,1	33,5
1966 - 1970	40,5	26,7	32,8
1971 - 1975	44,1	25,0	30,9
1976 - 1980	44,9	25,0	30,1
1981 - 1985	43,2	25,8	30,9
1986 - 1990	43,4	25,4	31,1

Pozn.: Zdroj: Zdeněk Čermák – soukromé materiály

Porovnatelnost dat je v některých částech nedokonalá: v roce 1960 výraznou změnou počtu administrativních celků a v průběhu celého období spojováním obcí, což vedlo ke snížení počtu migrací (nedošlo k překročení hranic obce).

Také Ptáček, Toušek, Polášek (2007) potvrzují převahu vnitrookresních pohybů, uvádí dokonce, že podíl těchto pohybů je již více jak 50% pro období 1991-2004. Zbylé pohyby dále dělí na meziokresní v rámci kraje (cca 20%) a mezikrajské (zbylých necelých 30%). Na celorepublikové úrovni tak převažuje migrace na krátké vzdálenosti (obce ve stejném okrese), dále pak na dlouhé vzdálenosti (mezikrajská) a nejméně zastoupená je migrace na vzdálenosti mezi okresy v jednom kraji.

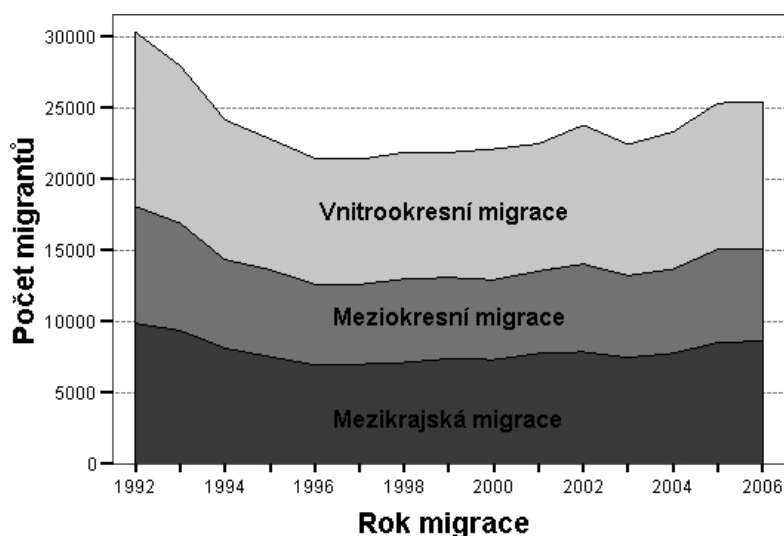
Kupiszewski, Drbohlav, Rees, Durham (1998) dále uvádějí také teoretickou vzdálenost, která je při těchto pohybech uváděna. Pro vnitrookresní pohyby to je 15-20 km, pro vnitrokrajské migrace mezi okresy asi 60-80 km a pro mezikrajské pak 150-200 km. Je však důležité zmínit nedokonalost způsobu dělení migračních pohybů podle překročení hranic vyšších administrativních celků a co by měl tento článek přinést. Migrant se může přestěhovat mezi sousedními obcemi, kde každá z nich leží v jiném kraji a jedná se tak o mezikrajskou migraci, kde existuje předpoklad vyšších vzdáleností, ale ve skutečnosti urazí jen pár kilometrů. Může ale existovat také migrace mezi obcemi na opačných koncích velkých krajů či okresů, kde migrant urazí stěhováním velkou vzdálenost, ale bude zařazen do kategorie vnitrookresní či meziokresní v rámci kraje. Tyto problémy by mělo pomoci vyřešit právě studium migračních vzdáleností.

Vzdálenosti migrací ovlivňuje rovněž celá řada demografických faktorů, mezi něž patří věk či pohlaví migranta, ale i sociálních faktorů jako je vzdělání či rodinný stav. V obecné rovině se na migračních pohybech podílí největší měrou mladší věkové skupiny obyvatelstva. Už Nováková-Hřibová (1971) stanovuje jako migračně nejaktivnější skupinu obyvatel tu ve věku 20-29 let, která v letech 1963 a 1964 tvořila v moravských krajích v průměru polovinu všech imigrantů produkční vrstvy. Ale také v novějších analýzách uvádí Čermák (1996) jako nejaktivnější meziokresní migrační skupinu stěhující mezi 20 a 29 lety, i když zdůrazňuje, že v první polovině 90. let 20. století došlo k nejvýraznějšímu poklesu intenzity stěhování právě v této věkové kategorii. Nicméně i v roce 2005 je v Moravskoslezském kraji nejaktivnější migrační skupina obyvatel právě ve věku 20-29 let (téměř 30% všech migračních pohybů), což potvrzuje i Ptáček, Toušek, Polášek (2007). Právě proto mají migrační pohyby výrazný vliv na podíl obyvatelstva v neproduktivním věku, který tímto narůstá. Populace je tak postihnuta jak přímými ztrátami způsobenými migrací, tak ztrátami nepřímými. Dopady jsou výraznější na nižších prostorových jednotkách. V současné době je obvykle růst obyvatelstva v regionu resp. obci ovlivněn především migrací, jelikož klesá vliv přirozené reprodukce. Vliv pohlaví na vnitrostátní migraci pohlavími je podle Ptáček, Toušek, Polášek (2007) minimální a odpovídá zastoupení pohlaví v populaci jako celku (mírná převaha žen).

Migrace v Moravskoslezském kraji

Jak již bylo uvedeno dříve, migrace se z hlediska vzdálenosti dělí podle překročení hranic vyšších administrativních celků. Vnitrookresní a meziokresní migrace se odehrává uvnitř Moravskoslezského kraje (dále MSK), jedná se tedy o migraci vnitřní. Mezikrajská migrace odpovídá migraci z kraje nebo do kraje, tzn. vystěhování mimo území MSK a přistěhování na území MSK ze zbylých krajů ČR a jedná se tak o migraci vnější. V této analýze se nepočítá s mezinárodní migrací, to je s tou, která má svůj počátek případně cíl mimo území České republiky.

Graf 1 – Typ migrace dle typu vnitřního stěhování

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace

Počty migrantů dle výše uvedeného dělení migračních pohybů v období 1992 – 2006 pro území MSK jsou patrné v uvedeném grafu (Graf 1). Podíl migrace v rámci kraje tvoří zhruba 65 % všech migračních pohybů v MSK. Jak lze vidět z jejího vývoje, tak počet migrantů v první polovině 90. let výrazně klesal a zhruba od roku 1997 nepatrně roste a pohybuje se v rozmezí 22 500 – 25 500 migrantů. Celkově počet migrantů klesl mezi lety 1992 a 2006 o 16%.

Tabulka 2 - Počty migrantů v MSK podle typů stěhování (tříleté průměry a jejich změna)

Cíl migrace	1992-1994	2004-2006	Absolutní změna	Relativní změna
V rámci kraje	18 384	16 419	-1 965	-10,7%
Z kraje	5 184	5 471	287	5,5%
Do kraje	3 911	2 815	-1 096	-28,0%
Celkem	27 749	24 706	-3 043	-11,0%

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace

Počet vnitřních migrací po výrazném poklesu v období 1992 až 1996 v posledních letech nepatrně roste. Pokud jde o vnější migraci, tak zde převažuje jednoznačně počet vystěhovaných z kraje než při opačném pohybu do kraje. Zatímco vystěhování z kraje o 5,5 % narostlo, tak přistěhování do kraje pokleslo o téměř 30% (tabulka 2) a kraj tak výrazně ztrácí z tohoto důvodu stále více obyvatelstva, což způsobuje množství problémů (viz výše). V roce 2006 více jak každá pátá migrace v MSK směřuje mimo území kraje a pouze necelých 12 % migrací směřuje do kraje.

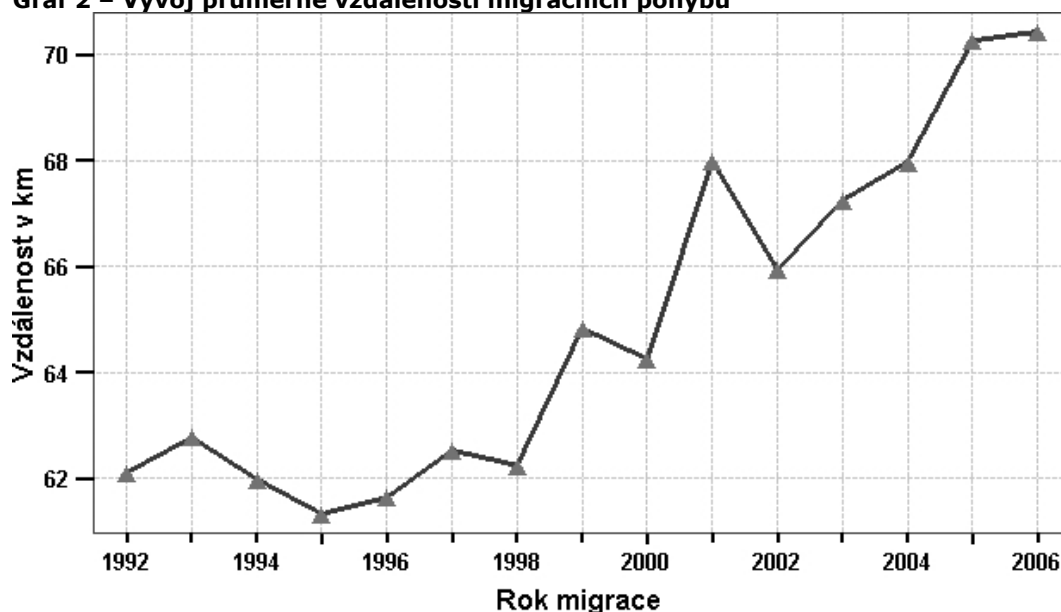
Z hlediska pohlaví migrantů nedochází v MSK k žádným neobvyklostem, ve všech typech migrací převažuje nepatrně podíl žen, ale odpovídá poměru mužů a žen v populaci. V případě migrace v rámci kraje je podíl žen v roce 2006 nepatrně nad 52 %. Tentýž podíl je také při procesu vystěhování z kraje. Jen při imigraci do kraje je poměr mužů a žen vyrovnaný. Zajímavá je věková struktura migrantů, nejvíce se na migraci podílí věková kategorie 25-29 let (17,6% migrantů v roce 2006), v devadesátých letech je významnou skupinou taky 20-24

let (22,3% v 1992 a 11,3 v 2006), ale v posledních letech se situace mění a migrace se stále více účastní lidé ve věku 30-34 let (7,3%v 1992 a 12,8% v 2006). Z hlediska vzdělanostní struktury migrantů je nutné upozornit, že uváděné vzdělání migrantů je v tomto zdroji dat, kterým je běžná evidence migrace čistě dobrovolný, tudíž u části záznamů není vzdělání vůbec uvedeno. Tento faktor se navíc počínaje rokem 2005 přestává sledovat úplně. Z dostupných dat je ale patrné, že v průběhu času roste počet migrantů s úplným středoškolským vzděláním a vyšším. Migrantů s nižším vzděláním zároveň ubývá. Je zde nezanedbatelný vliv nárůstu podílu obyvatel s vysokoškolským vzděláním v celé populaci. Počet migrantů s VŠ, kteří se stěhují mimo území kraje, se od roku 1992 do roku 2004 zvýšilo více jak o 45 % (z 653 na 950).

Analýza vzdálenosti migračních cílů

V průběhu sledovaného období 1992 až 2006 roste průměrná vzdálenost² migrace, (viz graf 2). Zvláště pak po roce 2002 dochází k jejímu výraznému nárůstu. Od roku 1992 se tedy průměrná vzdálenost migrace zvýšila téměř o 10 kilometrů.

Graf 2 – Vývoj průměrné vzdálenosti migračních pohybů

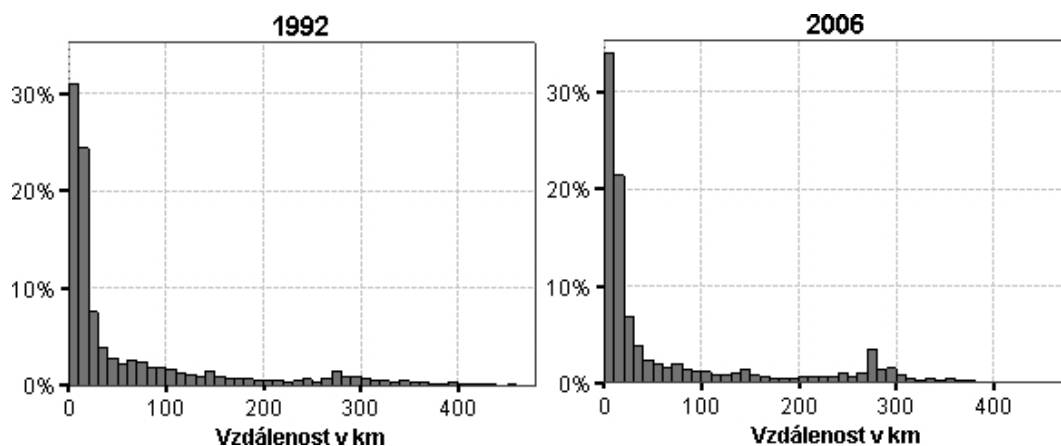

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace, výpočet vlastní

Je nutno upozornit na výrazné kladné zešikmení (zešikmení zprava) migračních vzdáleností (Graf č. 3), což potvrzuje převahu migračních pohybů na kratší vzdálenosti, které se dají označit jako vnitrookresní. V níže uvedených histogramech je ale rovněž zřetelný nárůst migračních vzdáleností. Nárůst je v oblasti 140 km a poté hlavně ve vzdálenosti 280 km (Brno a hlavně Praha).

Graf č. 3 – Histogramy vzdáleností migrací MSK v roce 1992 a 2006

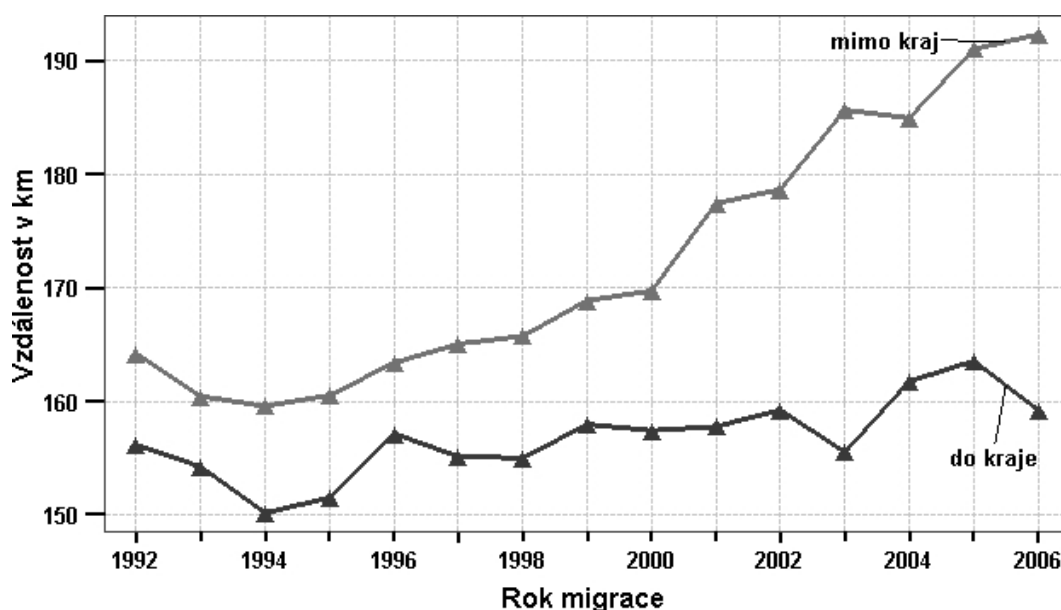
² V celém příspěvku je jako vzdálenost brána euklidovská vzdálenost těžišť obcí.

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace, výpočet vlastní

Z výsledků je patrný významný rozdíl mezi aritmetickým průměrem a mediánem. Toto potvrzuje kladné zešikmení, kterým je ovlivněn medián a zároveň průměr je ovlivněn odlehlými hodnotami, které jsou způsobeny migracemi převážně do Prahy a Středočeského kraje. Zajímavý je vývoj těchto hodnot, kdy se průměr zvyšuje a medián zůstává téměř neměnný. Toto opět potvrzuje prodloužení vzdáleností migračních pohybů, což je patrné i z maximálních vzdáleností migrace. Šikmost, která se pohybuje celou dobu nad hodnotou nula, postupně nepatrně klesá.

Graf 4 – Vývoj mediánu vzdáleností migrací do a mimo MSK v letech 1992 - 2006

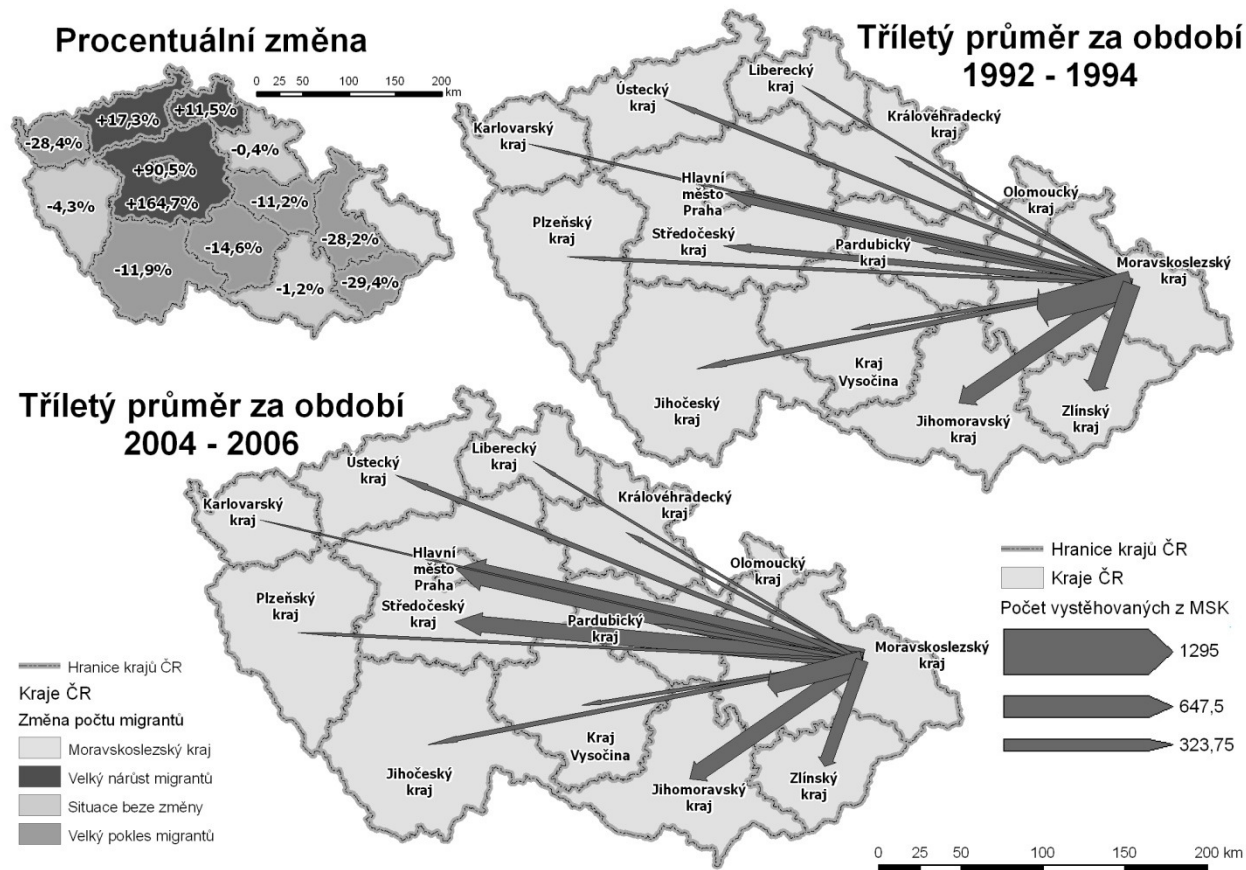
Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace, výpočet vlastní

Pokud porovnáme mediány vzdáleností u vnějších typů migrace – migrace mimo kraj a do kraje, tak vidíme opět nárůst v migračních vzdálenostech mimo kraj. K velmi výraznému rostoucímu trendu u tohoto typu migrace dochází po rovnoměrném vývoji bez větších změn v roce 2000 (od roku 2000 do roku 2006 došlo k nárůstu o více jak 30 kilometrů). Naopak u vzdálenosti při migraci do kraje je patrný nevýrazný rostoucí trend, nicméně průběh často nepatrně osciluje. Do kraje se tedy stěhují lidé z bližších míst, než se naopak stěhují lidé z kraje v opačném směru.

Vliv demografických faktorů na migrační vzdálenost mimo kraj

Z důvodu omezeného rozsahu článku se zaměříme na kategorii migrantů, u kterých je zřetelný vývojový trend v nárůstu migrační vzdálenosti. Jedná se o migranty, kteří směřují mimo MSK. Analýza migrací v rámci kraje

je uvedena v Ivan, Tvrdý (2007) a dle výsledků vyplývá, že zatímco u okresu Ostrava-město nehraje vzdělání žádnou roli na migrační vzdálenosti a vliv má pouze věk migranta a rok migrace, u ostatních okresů je situace jiná. Ve všech zbylých okresech má na vzdálenost nejvýraznější vliv právě vzdělání. Nejdále se stěhují vysokoškoláci ve věku do 30 let.

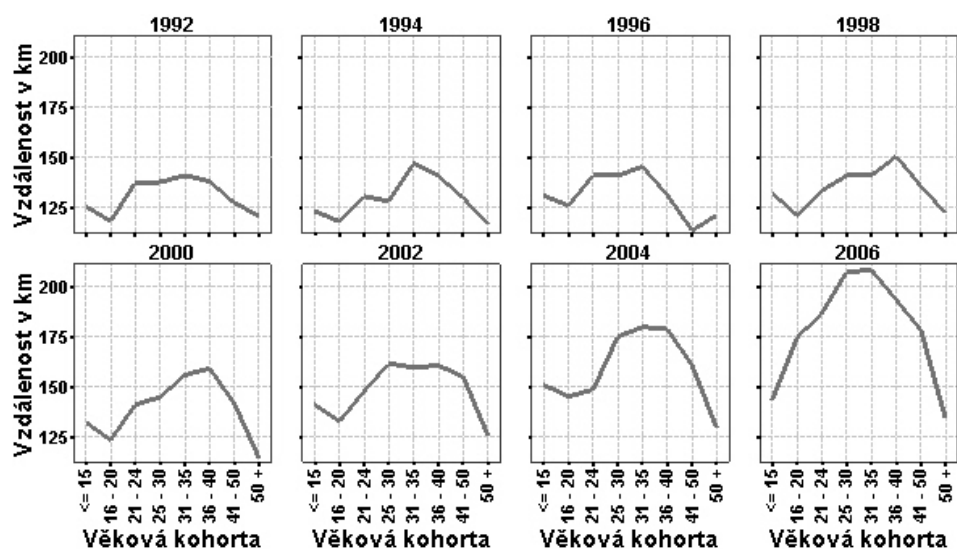
Obrázek 1 – Vývoj migračních pohybů mezi MSK a ostatními kraji ČR v letech 1992 a 2006

Nyní se zaměříme na rozbor jednotlivých faktorů, které ovlivňují analyzovanou migrační vzdálenost. Z hlediska pohlaví jsme očekávali, že muži migrují na delší vzdálenosti než ženy. Tato hypotéza se nepotvrdila³, i když průměrná vzdálenost migrace byla ve sledovaném období většinou vyšší u mužů. Na druhou stranu dle věku byly prokázány statisticky významné rozdíly, které mají nelineární charakter⁴ a během sledovaného období rostou, jak dokládá následující graf. Největší medián vzdálenosti mimo kraj je u osob ve věku 26 až 35 let.

Graf 5 – Vývoj mediánu vzdálenosti migrace dle věku v období 1992 - 2006

³ Testováno testem ANOVA na standardní hladině významnosti 5 %.

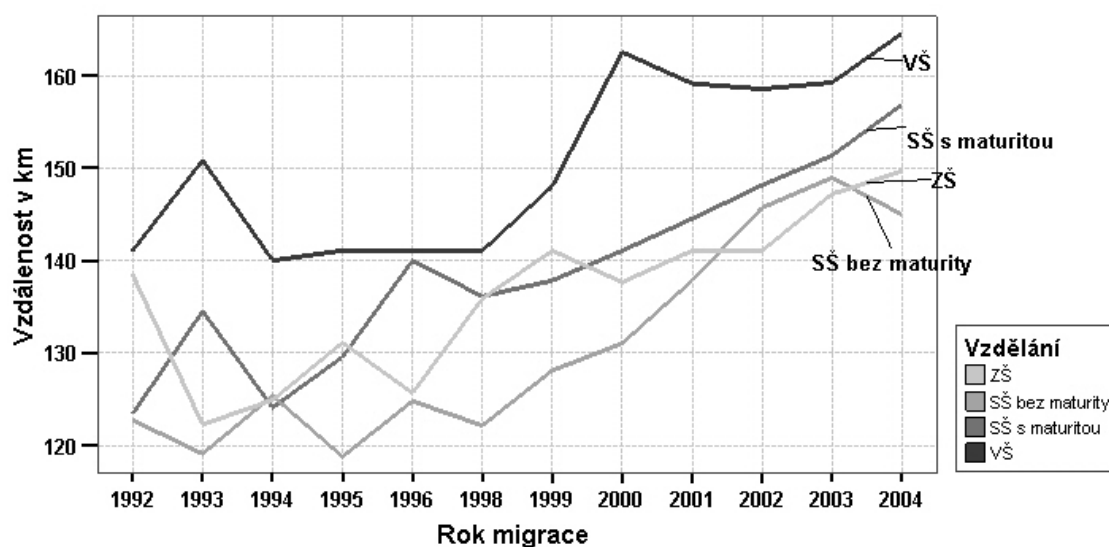
⁴ Z tohoto důvodu nebylo použito korelační analýzy a intervalová proměnná věk byla kategorizována do 8 skupin. Následně byl proveden opět test ANOVA na standardní hladině významnosti.

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace

Dalším analyzovaným faktorem byl rodinný stav migranta, zde nebyly potvrzeny statistické rozdíly na standardní hladině významnosti, existuje pouze v letech 1994, 1996 a 2000. Největší migrační vzdálenost byla u osob svobodných a naopak nejmenší u osob ovdovělých, je zde nepřehlédnutelný vliv věkové struktury.

Graf 6 – Vývoj mediánu vzdálenosti migrace dle vzdělání v období 1992 - 2004

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace

Analýza vlivu vzdělanostní struktury migrantů na vzdálenost může být provedena pouze do roku 2004, protože počínaje rokem 2005 se přestává sledovat mimo jiných faktorů také vzdělání migranta. Vývoj je zobrazen v liniovém grafu (Graf 6) a je jasně patrná diferenciacie mediánů vzdáleností migrací dle vzdělání migrantů. Pokud se zaměříme na jednotlivé typy, tak výrazně větší vzdálenosti dosahují vysokoškolsky vzdělaní migranti, až o 40 km dále než středoškoláci s maturitou. Tuto skutečnost potvrdila i analýza rozptylu (ANOVA). Vysokoškoláci se významně statisticky odlišují od ostatních. Tato skupina tvoří nejdále migrující část obyvatel. Rozdíly oproti zbylým vzdělanostním skupinám ale již nejsou tak výrazné jako u vysokoškoláků. I z tohoto grafu je patrný rostoucí trend vzdáleností migrace. Medián vzdálenosti dle vzdělanosti opisuje přibližně tvar písmene „J“ – od migrantů se ZŠ klesá medián vzdálenosti migrace a minima dosahuje u SŠ bez maturity.

Nyní se pokusíme z těchto faktorů vybrat ten, který nejvíce ovlivňuje migrační vzdálenost. K tomu použijeme techniku klasifikačních stromů⁵. Jedná se o lokální přístup tzn. nesnaží se sestavit jeden model pro všechna data, ale snahou je celek rozdělit na homogenní části. V tomto případě se celek dělí do skupin, které byly specifické svou podobnou migrační vzdáleností. Jako zadané faktory pak sloužily již výše zvláště analyzované faktory (rok migrace, vzdělání, věk a rodinný stav migranta). Celkem se strom rozrostl do 4 úrovní štěpení. Celý strom si můžete prohlédnout na internetovém odkazu uvedeném níže.

První úroveň tvoří mateřský uzel se všemi záznamy o migraci. Nejvýznamnější úlohy z hlediska vzdálenosti hraje vzdělání migranta. Tato úroveň je rozdělena do celkem 4 uzlů, které odpovídají analyzovaným (Tabulka 3).

Tabulka 3 – Dělení rozhodovacího stromu na druhé úrovni

Číslo uzlu	Homogenní období	Průměrná vzdálenost [km]
Uzel 1	SŠ bez maturity	57
Uzel 2	SŠ s maturitou	66
Uzel 3	ZŠ a ti co neuvedli	64
Uzel 4	VŠ	99

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace, výpočet vlastní

Na třetí úrovni dělení hrají roli již další dva demografické faktory – věk a rodinný stav. Rodinný stav je významný u všech uzlů, kromě uzlu 3 (ZŠ), ten se dělí dle věku. Je tedy zřejmé, že s rostoucím vzděláním roste vliv rodinného stavu na migraci. Tabulka 4 popisuje dělení na třetí hierarchické úrovni. Pokud bychom zůstali při dělení na této úrovni, dá říci, že průměrně nejdále migrují svobodní vysokoškoláci a naopak nejkratší vzdálenosti urazí ženatí či vdané obyvatelstvo se SŠ bez maturity.

Tabulka 4 – Dělení rozhodovacího stromu na třetí úrovni

Číslo mateřského uzlu	Demografický faktor dělení	Průměrná vzdálenost [km]
uzel 13	ženatý, vdaná	49
SŠ bez maturity	svobodný	69
	rozvedený(á), ovdovělý(á)	65
uzel 2	ženatý, vdaná	54
SŠ s maturitou	svobodný	85
	rozvedený(á) ovdovělý(á)	69 79
uzel 3	věk 16 - 20; 41 - 50	66
ZŠ a ti co neuvedli	věk 21 - 25; 36 - 40	73
	mladší než 15	58
	26 - 30	81
	51 +	55
	31 - 35	77
uzel 4	ženatý, vdaná	88
VŠ	svobodný	126
	rozvedený(á), ovdovělý(á)	92

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace, výpočet vlastní

V rámci klasifikačního stromu byla zhotovena ještě čtvrtá úroveň. Zde se již využívají i ostatní faktory (kromě roku migrace, který nehraje roli). Zobrazovat zde přehledovou tabulku je nad rozsah tohoto článku, celý rozhodovací strom naleznete na internetu⁶. Pouze uvádíme skupiny migrantů s průměrnou největší

⁵ Byl použit algoritmus CHAID (Chi-Square Automatic Interaction Detection), rychlý, statistický algoritmus založený v případě intervalové proměnné na F-testu, který štěpí skupiny vždy na vhodný počet statisticky homogenních podskupin. Výsledkem je obecný strom, kde z každého uzlu vychází maximálně tolik větví, kolik je počet kategorií proměnné, která slouží jako prediktor.

⁶ Celý rozhodovací strom je možno nalézt na adrese <http://gisak.vsb.cz/~iva026/>

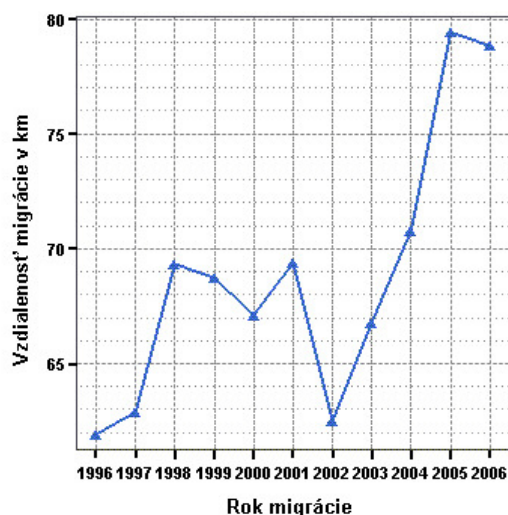
vzdáleností – svobodní vysokoškoláci ve věku 26 – 35 let (absolventi, či s malou praxí) a nejmenší vzdálenost je u ženatých či vdaných migrantů ve věku 16 – 25 let (za bydlením v okolí původního bydliště). Je tedy patrný významný vliv rodinného stavu na vzdálenost migrace, zde bude hrát jistě už usazení manželských párů a sociální vazby k okolí. Pokud jsou nuceni migrovat tak zpravidla kvůli bydlení a zpravidla v malých vzdálenostech.

Situace na Slovensku

Dle výsledků diplomové práce (Verkinová 2008), ve které autorka analyzuje vzdálenost migrací v sousedním Slovensku, lze z výsledků porovnat situaci s Moravskoslezským krajem. Následující grafy popisují vývoj velikosti průměrné vzdálenosti imigrace do Trnavského kraje a emigrace z Prešovského kraje. Obzvláště proto, že má Slovenská republika podobně protáhlý tvar, dle Bezák (2006) na Slovensku může nejdelší migrační pohyb dosáhnout 410 kilometrů a na základě vlastního měření v případě České republiky je tato vzdálenost kolem 480 km. Zároveň oba kraje leží stejně jako Moravskoslezský kraj na okraji státu, a tak lze tyto situace porovnat. Také zde dochází kromě krátkého období po roce 2000 k rychlému nárůstu migračních vzdáleností a to především díky emigracím z východních oblastí Slovenska. Emigrační vzdálenosti z Prešovského kraje (150 km v roce 2005) jsou téměř dvojnásobné než ty imigrační (79 km v roce 2005) do Trnavského kraje (více ve Verkinová 2008).

Graf 7 – Vývoj průměrné vzdálenosti imigrace do Trnavského kraje v období 1996 - 2006

Vývoj priemernej vzdialenosti imigrácie do Trnavského kraja v rokoch 1996-2006

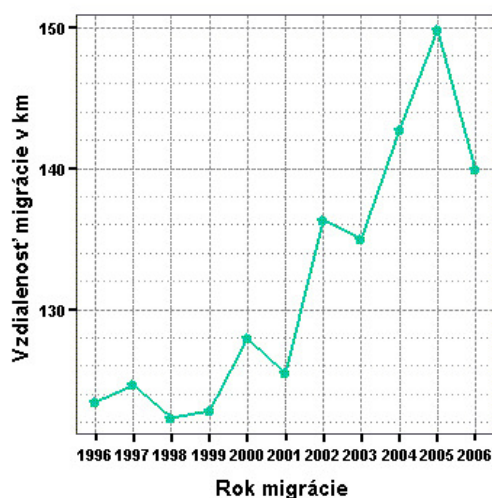

Zdroj: Verkinová (2008)

Dle výsledků emigrací v Prešovském kraji (podobně jako výsledky imigrací do Trnavského kraje) je patrný velmi podobný trend jako v kraji Moravskoslezském, který spočívá v postupném nárůstu emigračních vzdáleností. V Prešovském kraji je rovněž problém odlivu vzdělaných obyvatel. Dle Verkinová 2008 je poměr vysokoškolsky vzdělaných lidí ze všech emigrantů nejvýznamnější právě v tomto kraji. Největší vzdálenost při emigraci z Prešovského kraje podnikají bezdětní, vysokoškolsky vzdělaní migranti ve věku od 24 do 40 roků, od roku 2001. Tato vzdálenost představuje 204 kilometrů. Naopak na nejkratší vzdálenost, 52 kilometrů, migrují vdané bezdětné ženy a ženatí migranti bez vysokoškolského vzdělání ve věku pod 21 let. Mezi významné faktory, které mají vliv na vzdálenost emigrace z Prešovského kraje, patří vysokoškolské vzdělání, rodinný stav a počet dětí (více ve Verkinová 2008). Zde je situace podobná jako v Moravskoslezském kraji, s výjimkou v počtu dětí, který je nahrazen věkem migranta.

Graf 8 – Vývoj průměrné vzdálenosti emigrace z Prešovského kraje v období 1996 – 2006

Vývoj priemernej vzdialenosti emigrácie z Prešovského kraja v rokoch 1996-2006

Zdroj: Verkinová (2008)

Záver

Za celé studované obdobie roste priemerná emigračná vzdialenosť z Moravskoslezského kraja a to mnohým strmejšie než v prípade vnútornej migrácie. Pri detailnejšom štúdiu väčších migračných vzdialeností medzi rokmi 1992 a 2006 je patrný nárast počtu migrácií do miest v oblasti 140 km (migrácie do Brna a okolí) a 280 km (migrácie do Prahy so svojím zázemím) od bývalého bydliska. S týmto súvisí i myšlienka časopriestorovej konvergence, ktorá tvrdí, že dochádza k zmenšovaniu významu vzdialenosti medzi lokalitami. To je spôsobené technologickými zmenami – inovácie v systéme dopravy – jednotlivé lokality sa v časopriestore vzájomne približujú. Autorem tejto myšlienky je britský sociológ Anthony Giddens, ktorý sa inšpiroval v tzv. časovej geografii, jej pôvod je spojený s tzv. lundskou geografickou školou.

Zaujímavé je výrazné kladné zosilnenie migračných vzdialeností. Toto potvrdzuje prevahu migračných pohybov na kratších vzdialenostiach. Pri zameraní na kratšie vzdialenosti je v absolútnych počtoch patrný rozdiel medzi študovanými rokmi. Dochádza k poklesu migrácií na kratšie vzdialenosti. Jednou z možností vysvetlenia tohto trendu je nahradenie migrácií na krátkych vzdialenostiach iným typom priestorovej mobility a to dojíždžkou. Lidé si už môžu dovoliť dojíždžť väčšie vzdialenosti než v minulosti (opäť potvrdenie Giddensovej myšlienky). Pokiaľ si predstavíme dojíždžku a migráciu ako dva hraničné procesy, tak pokiaľ sa dojíždžka preštvára ekonomicky vyplácať, dochádza k migrácii do oblasti bližšie k zameštvnaniu a ďalším denným cieľom a ďalej dojíždžka na kratšie, ekonomicky prijateľné, vzdialenosti. Táto pomyselná hranica medzi ekonomickými nákladmi na tieto dva typy priestorových pohybov sa posunula do vyšších pozícií.

Vliv všetkých analyzovaných demografických faktorov na migračnú vzdialenosť sa jednoznačne preukázal. Z jednotlivých analýz vyplýva, že najďalej sa sťahujú vysokoškooláci, svobodní a v roku 2006 (s časom vzdialenosť roste). Pokiaľ sa na dáta poďívame ako na celok a snažíme sa je vhodným spôsobom rozčleniť na homogenné skupiny dle analyzovaných demografických premenných, potvrdíme týmto výše zmienené jednotlivé závery. Najďalej migrujú svobodní vysokoškooláci s minimálnou či žiadnou praxou (26 – 35 rokov).

Zaujímavé je srovnávanie situácie na Slovensku, presnejšie situácie emigrácií z Prešovského kraja. Kde dochádza rovnakým významným nárastom vzdialeností pri vystěhovani z kraja až na priemernú vzdialenosť 150 km v roku 2005. Pre porovnanie maximálnej priemerné emigračné vzdialenosti z Moravskoslezského kraja bolo dosaženo v roku 2006 a dosahovala hodnoty pres 190 km. Najvýznamnejší vliv na vzdialenosť pri emigrácii má dosaženie vysokoškoolského vzdelání, rodinný stav a počet detí. Najďalej migrujú bezdetní, vysokoškoolsky

vzdělání migranti ve věku od 24 do 40 roků, což je téměř stejná skupina migrantů jako v případě Moravskoslezského kraje.

English summary

The main goal of this study is to analyze the changes in migration distances of emigration movements out of the Moravian Silesian Region from the year 1992 to 2006. There is seen higher number of longer migration movements in dataset. This increase is evident obviously in the distance 140 km (migration to Brno) and 280 km (migration to Prague and its suburb), so distances of migration movements are longer. This effect supports the idea about the time-space convergence. This idea was first stated by the sociologist Anthony Giddens, who claimed that places today are in time-space closer than in the past. This is affected by changes in transportation possibilities.

Very interesting is the positive skewed histogram of migration distances – most of all migration movements are for short distance. However, the number of short-distance migration movements is lower than in the past. Substitution of migration by commuting can be one of the explanations for this decrease. People have money for longer commuting, so they prefer living in the countryside and daily commuting to work. We can imagine these two types of spatial mobility as two different extreme processes. If the price for daily commuting goes too high, it must be replaced by migration to closer position and so the commuting becomes cheaper. This imaginary boundary goes higher.

The effect of all analyzed demographical aspects on migration distance is proved. To the longest migration distances moved single university educated people in 2006. If we analyze complete dataset as complex, we can divide this to some homogenous classes by analyzed demographical factors. Methodology of decision trees was used for this dividing. It can be said, that the people with college education in age from 25 to 35 years (right after graduation) move to the longest migration distances.

Very interesting is the comparison with the situation in the Slovak republic (emigration from the Presov Region). As well as in the Moravian-Silesian Region, there are rising emigration distances in this region to the maximum in the year 2005 with average emigration distance 150 kms (maximum in the Moravian-Silesian Region was in 2006 with 190 kms). The biggest influence on migration distances has university education, marital status and number of children. The longest distances do university educated persons between 24 to 40 years, this is the same type of people as in case of the Moravian-Silesian Region.

Literatura

- BEZÁK, A.: Vnútorne migrácie na Slovensku: Súčasný trendy a priestorové vzorce. Geografický časopis, 2006, 58/1, 30 stran.
- BREIMAN, L., FRIEDMAN, J. H., OLSHEN, R. A., STONE, C. J. Classification and Regression Trees. New York: Chapman & Hall/CRC. 1984
- CASTLES, S. - MILLER, M. J.: The Age Of Migration - International Population Movements in the Modern World. New York, The Guilford Press 1993
- ČERMÁK, Z.: Geografické aspekty priestorovej mobility obyvateľstva. Kandidátska disertačná práca. Prírodovedecká fakulta UK, Praha 1993.
- ČERMÁK, Z.: Transformačné procesy a migračný vývoj v Českej republike. In: Hampl, M. (ed.): Geografická organizácia spoločnosti a transformačné procesy v ČR. Prírodovedecká fakulta UK, Praha, 1996, s. 179-197.
- ČERMÁK, Z.: Migrácie a suburbanizačné procesy v Českej republike. Demografie, 2005, 47, s. 169-176.
- Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006: Český statistický úřad. Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/4027-07>
- DRBOHLAV, D.: Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvateľstva. Kandidátska disertačná práca. Prírodovedecká fakulta UK, Praha 1989.
- DRBOHLAV, D.: Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvateľstva - teoretická východiska v československé a zahraniční literatuře. Sociologický časopis, 1990, č. 5, str. 358-374.
- DRBOHLAV, D.: Migrácie obyvateľstva: Geografické aspekty v rámci interdisciplinárneho výzkumu. Habilitačná práca, Prírodovedecká fakulta UK, Praha, 1998
- HEISLER, B.S.: The Future of Immigrant Incorporation: Which Models? Which Concepts? International Migration Review, Summer 1992, v. 26, no.2, p.623-645.
- IVAN, I. - TVRDÝ, L.: Změny v priestorovom pohybu obyvateľstva Moravskoslezského kraje. IN: Sborník Území, znalosti a rozvoj v rámci konferencie Zvyšovanie konkurenceschopnosti aneb nové výzvy pro rozvoj regionů, států a mezinárodních trhů, Ostrava: VSB-TU Ostrava, Ekf, Katedra regionální a environmentální ekonomiky, 2007. ISBN 978-80-248-1554-1. Dostupné na <http://homel.vsb.cz/~tvr12/>
- JONES, H.: Population Geography, Paul Chapman Publishing Ltd, London, 1990.
- JOHNSTON, R.J., (ed.), The Dictionary of Human Geography. Oxford : Blackwell, 1994. 724 s. 3. ISBN 0-631-18141-5.
- KUPISZEWSKI, M., DRBOHLAV, D., REES, P., DURHAM, H.: Internal migration and regional population dynamics in Europe: Czech case study. Report prepared for the Council of Europe (Directorate of Social and Economic Affairs, Population and Migration Division) and for European Commission (Directorate General V, Employment, Industrial Relations and Social Affairs, Unit E1, Analysis and Research on the Social Situation), 1998.
- MLÁDEK, J.: Základy geografie obyvateľstva. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1992.
- NOVÁKOVÁ-HŘIBOVÁ B.: Migrácie obyvateľstva v moravských krajích. Nakladateľství Československé akademie věd Academia, Praha, 1971.
- PAVLÍK, Z. a kol.: Základy demografie. 1. vyd Praha, Academia 1986.
- PTÁČEK, P., TOUŠEK, V., POLÁŠEK, V.: Regionální aspekty vnitřní migrace v Českej republike v období 1991 - 2004, ČSÚ.
- VERKINOVÁ, M.: Demografická a vzdialenosťná charakteristika migračných tokov na Slovensku. Diplomová práca. VŠB - TU Ostrava, Institut geoinformatiky, 2008.